

ALİ HİMMET BERKÎ KİTABI

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Zeki YAKA

Prof. Dr. Ahmet ÖGKE

ALİ HİMMET BERKÎ KİTABI

ISBN

978-605-031-384-0

1. Baskı Aralık 2019 Ankara, 1.000 Adet

Editörler

Dr. Öğr. Üyesi Zeki YAKA

Prof. Dr. Ahmet ÖGKE

Baskı

Ostim OSB Mah. 1256 Cad. No:11

Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

Sertifika No: 15402

MODERN HUKUKUN İSLAM HUKUKUNUN YORUM İLKELERİNE İHTİYACI: ALİ HİMMET BERKÎ'NİN “HUKUK MANTIĞI VE TEFSİR” ADLI ESERİ BAĞLAMINDA BİR DEĞERLENDİRME

Prof. Dr.

Ali BAKKAL¹

Giriş

Ali Himmet Berkî (1882-1976) hem İslâm, hem Batı, hem Türk hukukunu çok iyi bilen araştırmacı hukukçulardandır. Osmanlı döneminde hâkim yetiştiren Medresetü'l-kudât'ı birincilikle bitirdi (1909), mezuniyetten sonra ilk olarak Meşihat-ı İslâmiyye Dairesi Fetvahânesi'nde İ'lâmat Odası kâtipliğine (1909), kısa bir süre sonra yine İ'lâmat Odası memur yardımcılığına, 1911 yılında müsevvidlerliğe tayin edildi. 1913 yılında ilâve bir görev olarak Medresetü'l-kudât'ın ahkâmü'l-arâzî (arazi hukuku) hocalığına getirildi. 1914-1921 yılları arasında Tokat, Amasya ve Ankara merkez kadılıklarında bulundu. Daha sonra Şer'iyeye ve Evkaf Vekâleti Hey'et-i İftâiyye (Fetva Kurulu) üyeliği görevinde bulundu. 1340'ta (1921-22) İstanbul Üçüncü Asliye Mahkemesi'ne, bir müddet sonra da İstanbul Asliye Mahkemeleri birinci reisliğine tayin edildi. Bir yıl sonra o zaman Eskişehir'de bulunan Temyiz Mahkemesi'ne (Yargıtay) üye ve ardından da İkinci Hukuk Dairesi'ne başkan oldu. Emekli oluncaya kadar bu görevde kaldı.² 1922 yılından 1950 yılına kadar 18 yıllık süre içinde böyle bir makamda kalmak hiç de kolay değildir. Elbette bu süre içinde bazı sıkıntıları olmuştu. Ancak bu sıkıntıları yüksek bilgisi ve uzlaşmacı şahsiyeti sayesinde her zaman atlatmayı ve problemleri çözmeyi başarmıştır. Erken emekli olmak istemesine rağmen yaş haddinden dolayı emekliliği üç kez ertelendi ve ancak 5 Haziran 1950 tarihinde emekli olabildi.

Ali Himmet Berkî görevli iken de, emekli olduktan sonra da ilmî ve meslekî faaliyetlerini sürdürdü. Hukukun yanı sıra tıp, tarih ve edebiyata ilgi duymuş, bu arada Fars edebiyatıyla da ilgilenmiştir. Yazılı eser olarak makaleleri-

1 Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

2 Şakir Berki, “Ali Himmet Berki”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, c. V, s. 509.

nin dışında 15 basılı kitap bırakmıştır. Bunlardan on bir tanesi İslâm ve Türk hukukuyla ilgilidir.³

“Ali Himmet Berkî hem İslâm ve Osmanlı hukuku hem de Türk medenî hukuku alanında çalışmış ender hukukçulardandır. Bunda bir geçiş döneminde yetişmiş olmanın ve bu dönemin imkânlarından faydalanmanın da rolü olmuştur. Ali Himmet kendi döneminde pek ilgi gösterilmeyen konulara el atmış, bu alanlarda faydalı eserler meydana getirmiştir. Gerek hâkimlik görevinde gerekse ilmî çalışmalarında dikkatli ve titiz bir araştırmacı olmaya özen göstermiş, çevresinde yetişmekte olan hukukçulara da bunu aşılamaaya çalışmıştır.”⁴ Vakıflarla ilgili eserlerinden sonra onun en önemli eseri “Hukuk Mantığı ve Tefsir: Kanun ve Mukavelelerin Tanzim ve Tefsirine Ait Kanun ve Asıllar” isimli kitabıdır.

1. İslâm Hukukunda Fıkıh Usûlü ve Kavâid İlimleri

1.1. Fıkıh Usûlü’nün Tanımı, Amacı ve Ana Konuları

Fıkıh Usûlü kısaca “icmâlî delilleri ve fıkıh istinbatına ulaştıran kaideleri bilmek” şeklinde tanımlanır. İcmâlî deliller dinî hükümlerin meşruiyet kaynağını teşkil eden delillere toplu bakışı, fıkıh istinbatına ulaştıran kaideler de bu delillerden fikhî hükümlerin çıkarılmasında izlenecek metotları ifade eder. Fıkıh Usûlü’nün amacı da delillerden hüküm elde etme yollarının bilinmesi, usul faaliyetiyle ulaşılmak istenen sonuç da şer’î hüküm olduğundan hüküm kavramının incelenmesi ve buna ilişkin temel meselelere ait teorinin ortaya konulmasından ibarettir. Belirli kaynaklardan belirli yöntemlerle hüküm elde edecek kişiyle (müctehid) ilgili meseleler de fıkıh usulünde genellikle ele alınan ana konulardan biri olmuştur⁵

Fıkıh usûlünün incelediği ana konuları dört maddede toplamak mümkündür:

- a. Edilletü’l-ahkâm (Hükümlerin delilleri). Kur’an, sünnet, icmâ ve kıyas aslı deliller (kaynak), İstihsan, istislâh, şer’u men kablenâ (önceki şeraitler), sedd-i zerâyi (yasaklara vesile olan yolların kapatılması), örf ve adet, istislâh gibi kaynaklar ise tâlî delil olarak kabul edilmiştir. Burada delil kavramı hem delil, hem hüküm çıkarma metodu anlamında kullanılmıştır.
- b. Hüküm bahisleri. Hüküm teorisi diye nitelenebilecek bu bölüm de dört başlık içerir: ı) Hüküm ve kısımları: Hükümün tanımı ve hükümlerle ilgili terminoloji; ıı) Hükme konu fiiller / mahkûm fih: Bir fiilin yükümlülüğe konu olmasıyla ilgili şartlar ve hükümün koruduğu hakkın aidiyeti, sorumluluk ve hak teorilerine esas teşkil edecek ilke, tahlil ve açıklamalar; ııı)

3 Kitapların tümü için bk. Berki, “Ali Himmet Berki”, *DİA*, c. V, s. 510.

4 Berki, “Ali Himmet Berki”, *DİA*, c. V, s. 510.

5 Asım Cüneyd Köksal, İbrahim Kâfi Dönmez, “Usûl-i Fıkıh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2012, c. XXXII, s. 201.

Hükme muhatap olan kişi/mükellef: Hak sahipliğinin ve yükümlülüğün temelini oluşturan nitelikler ve ehliyet teorisi; iv) Hükümün menşe anlamında kaynağı/hüküm koyma yetkisi/hâkim: Kelâm ilminde yer alan hü-sün-kubuh tartışmasının uzantısı niteliğindeki bu konunun fıkıh ve fıkıh usulü açısından önem taşıyan yönü, kendisine dinî bildirim ulaşmamış kişilerin dinen yükümlü sayılıp sayılmayacağını ve gerek dinî bildirim bulunmayan durumlarda gerekse dinî bildirimlerin gerekçe ve amaçlarını kavramada aklın rolünün belirlenmesine ışık tutmasıdır.

- c. Hüküm istinbat metotları. Nasların yorumuyla ilgili kurallar, deliller arasındaki zıt ilişkiler ve zıtlığı (teâruz) giderme yolları. Makâsîdüş-şerîa (İslam hukukunun temel amaçları) konusu yeni eserlerde ayrı bir başlık altında bu bölüm içinde incelenir; klasik fıkıh usulü eserlerinde ise değişik bahisler arasına serpiştirilerek işlenmiştir.
- d. İctihad ve taklid. Fıkıh usulü açısından bu bölümün en önemli kısmı, müctehidde aranacak özellikler ve bununla yakın ilişkisi bulunan icthadın bölünüp bölünemeyeceği meselesidir.⁶

Günümüz teorik hukuk disiplinleriyle karşılaştırıldığında fıkıh usulünün genel içeriği öncelikle onu İslâm hukuk metodolojisi olarak nitelendirmeye elverişli görünmekle birlikte usul eserlerinde yer alan fıkıhın kaynakları ve amaçlarıyla ilgili analiz ve değerlendirmeler, bilhassa geç dönem âlimlerince usulün temel meseleleriyle ilişkilendirilip birer usul problemi haline getirilen akıl, yükümlülük, iyi-kötü, kanun koyucu irade gibi felsefi kavram ve meseleler, fıkıhın ontolojik, epistemolojik ve aksiyolojik yönlerini aydınlatan açıklamalar onun hukuk felsefesi olarak nitelendirilmesine de imkân verecek düzeyde ve yoğunluktadır. Sonuç itibarıyla fıkıh usulünün, içerik ve işlev bakımından modern Batı hukukunda hukuk teorisi (legal theory), hukuk metodolojisi (legal methodology), yorum (interpretation) ve hukuk felsefesi (legal philosophy) adıyla bilinen disiplinlerle ortak yönleri olan, kısaca İslâm hukuk ilminin esaslarını ortaya koyan, çok yönlü ve kendine özgü bir yapıya sahip bir ilim olduğu görülmektedir.⁷

1.2. Kavâid İlmi

Kavâid, “binanın üzerine oturduğu temel, bir şeyin aslı, esası” anlamına gelen “kâide” kelimesinin çoğuludur. Fıkıh ilminde sözü edilen kaide, çeşitli olaylara ilişkin olarak yer alan fer’î hükümleri toparlamaya ve onlara ortak açıklama getirmeye yönelik bir çabanın ürünüdür.⁸ Bu sebeple bir fıkıh terimi

6 Köksal ve Dönmez, “Usûl-i Fıkıh”, *DİA*, c. XXXII, s. 207-208.

7 Köksal ve Dönmez, “Usûl-i Fıkıh”, *DİA*, c. XXXII, s. 209.

8 Mustafa Baktır, “Kaide”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, c. XXIV, s.205.

olarak kaide, genel olarak “cüz”iyyatının tamamını kuşatan küllî kaziiyye”⁹ şeklinde tanımlanmıştır.

Fakihler ilk dönemlerde “kaide” yerine “asıl” ve “kıyas” kavramlarını kullanırlardı. Asl kavramının kullanılması daha yaygındı. VIII/XIV. yüzyılda kavâid literatürüne dair eserlerin üslup ve yapı bakımından oturmuş bir forma kavuşmasıyla birlikte “asl”, yerini “kâide” kavramına terk etmeye başlamıştır.¹⁰

Fıkhi kaidelerden bazıları kapsam bakımından daha geniş iken, bazıları özel bir alana hâkim olacak niteliktedir. Belli bir konuyla ilgili dar kapsamlı prensipler de bir tür kâide olarak değerlendirilmiş ve bunlara “dâbit” denilmiştir. Klasik dönem âlimlerinden bir kısmı dâbit ve kâide arasında bir ayırım yapmazken, kavâid alanında eser yazan fakihlerin çoğunluğu dâbiti müstakil olarak tanımlama yerine onun kaideden ayrıldığı noktalara işaret etmekle yetinmişlerdir. Her iki kavramı birbirinden ayıran ilk müellif, VIII/XIV. yüzyılda yaşayan Mâlikî fakihi Makkârî’dir (ö.758/1357). Ona göre kaide, “usûl ve diğer genel aklî anlamlardan (el-me’ânî) daha özel, akitlerden ve bütün özel fikhî dâbitlerden daha genel olan her küllîdir.”¹¹ Daha sonra fıkhta sadece bir bapla, yani bir konuyla ilgili olayları birleştirip içine alan kurala “dâbit”, birbirinde farklı birçok konuyu birleştirip içine alan kurala ise “kâide” denilmeye devam edilmiştir.¹² 1869-1873 yılları arasında Ahmed Cevdet Paşa (1822-1895) başkanlığındaki bir heyet tarafından hazırlanan ve 1926 yılına kadar 57 yıl boyunca yürürlükte kalan *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye* adlı¹³ eserin ilk yüz maddesi geniş kapsamlı kaidelerden oluşmaktadır. Bu kaideler “kavâid-i külliye” adıyla şöhret bulmuştur. *Mecelle’* den sonra kaide kavramıyla geniş kapsamlı bu tür kaideler kastedilmektedir.

Küllî kaideler, fıkının hemen her alanına uygulanabilen ve hukukun temel ilkelerini yansıtan özlü ve kuşatıcı ifadelerin, fer’î meselelerin hükümlerini tamamen veya büyük oranda kuşatan tümel önermelerden ibarettir.¹⁴ Kavâid ilminin konusu olan küllî kaideler sadece İslâm hukukun değil, beşerî hukukun da temeli konumundadır. Osmanlı hukuk düzeninden batı hukuk düzenine geçiş döneminin önde gelen hukukçularından Mustafa Reşid Belge-say (1887-1969) küllî kaidelerin hukuk açısından önemini şöyle ifade eder: “Bugünkü hukukun önemli bir kısmı Mecelle kâidelerine dayanır. Bu sebeple, Mecelle’nin 99 maddesini yeni hukuk prensiplerinin ve felsefî değerlendirmelerin ışığı altında tetkik edip açıklamak, bu hukukun da çabuk kavranması

9 Necmettin Kızılkaya, *Hanevî Mezhebi Bağlamında İslam Hukukunda Küllî Kaideler*, İz Yayıncılık, İstanbul 2013, s. 44.

10 Kızılkaya, *Küllî Kaideler*, s. 65.

11 Kızılkaya, *Küllî Kaideler*, s. 46.

12 Kızılkaya, *Küllî Kaideler*, s. 70.

13 Mustafa Yıldırım, *Mecelle’nin Küllî Kâideleri*, Tibyan Yayıncılık, İzmir 2015, s.15.

14 Baktır, “Kaide”, *DİA*, c. XXIV, s.205.

ve öğrenilmesi bakımından büyük faydalar sağlayacaktır... Küllî kâideler tabîî hukuka ve modern hukukun hayli münakaşalardan ve tekâmülden sonra ulaştığı prensiplere o derece uygundur.”¹⁵

Elde bulunan en eski kavâid kitabı, Hanefî fakihî Ebû'l-Hasan el-Kerhî'nin kırk civarında kaideyi toplayan risâlesidir. el-Uşûl adı verilen bu risâle, yine Hanefî fakihlerinden Necmeddin en-Neseî tarafından örneklerle şerh edilmiştir. Kerhî'nin bu risâlesindeki kaidelerin henüz daha netleşmediği, kaide ve dâbitlara “asil” adıyla yer verildiği görülmektedir. Fukahanın ihtilâf sebeplerini ve bu ihtilâfların dayandığı kaideleri ortaya koymak üzere Ebû Zeyd ed-Debûsî tarafından telif edilen *Te'sîsü'n-naẓar* adlı kitap ilm-i hilâf türünün olduğu kadar kavâid türünün de öncü eserlerinden biri kabul edilir. Bu kitapta seksen altı civarında kaide yer almaktadır. Bunu izleyen dönemde de kaidelerin mezheplere ait furû kitaplarında sıkça kullanılması devam etmiş, ancak yaklaşık iki asırlık bir dönemden günümüze kavâide dair müstakil bir eser intikal etmemiştir. Bazı kaynaklar bu dönemde bazı eserlerin telifinden söz etmekle birlikte, kavâid ilminin oluşum sürecinin VII. (XIII.) yüzyılın ortalarına kadar sürdüğü anlaşılmaktadır. Bundan sonra birçok fakih ve usulcünün kavâid, eşbâh ve nezâir veya furûk adları altında bir kısmı usul ve furû ayırımı yapmaksızın küllî kaideleri tedvin eden müstakil eserlerin telifine yöneldiği görülür. Kavâid ilminin olgunlaşma dönemi sayılabilecek bu safhada ilk eser verenler İbn Abdüsselâm ve Şehâbeddin el-Karâfî'dir. Bunları İbnü'l-Vekîl, Takıyyüddin İbn Teymiyye, Tâceddin es-Sübkî, İbn Receb, Bedreddin ez-Zerkeşî, Süyûtî, İbn Nüceym gibi âlimlerin bu sahada telif ettiği eserler takip etmiş ve neticede zengin bir literatüre sahip yeni bir ilim dalı ortaya çıkmıştır.¹⁶

1.2. Berkî'nin “Hukuk Mantığı ve Tefsir” Adlı Eseri

Berkî bu eserini emekliliğinden iki sene önce 1948 yılında yayımlamıştı. Eser ikinci defa bazı imla değişiklikleriyle 2018 yılında Türkiye Adalet Akademisi tarafından neşredilmiştir. Kitap bir önsöz ve altı kısımdan (bölüm) meydana gelmektedir.

Birinci bölümde yorumdan (tefsir), hukukun kaynaklarından, bir mana için konulması bakımından sözün kısımlarından, ehliyet teorisinden ve bir fiilin yapılması kendisinden istenen mükellefin bunu yapmaya gücünün yetip yetmemesinden bahseder. İkinci bölümde bir mana için konulmuş olan sözün bu manada kullanılmış olup olmamasından; üçüncü bölümde delâletlerden yani sükûtun beyan sayıldığı yerlerden, sözün delâlet şekillerinden, manaya delâletinin açıklığı ve kapalılığı bakımından sözün çeşitli kısımlarından, mübhemiyet bakımından sözün çeşitlerinden, geçerli olan ve olmayan

15 Mustafa Reşit Belgesay, “Mecelle'nin Küllî Kâideleri ve Yeni Hukuk”, *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*, XII, 564.

16 Baktır, “Kaide”, *DİA*, c. XXIV, s.207.

istidlâllerden, beyan çeşitlerinden, bazı kelime ve edatların hükme tesiri bakımından anlamlarından bahsedilmiştir.

İkinci bölümde ruh ve mantık açısından yorum (tefsir) ile ek olarak örf ve adet konuları incelenmiştir.

Üçüncü bölümde kazaî tefsir (yorum) ve teşrîî tefsir alt başlıkları altında resmî yorumlar inceleme konusu yapılmıştır.

Dördüncü bölümde kıyas ve hukukun yardımcı kaynaklarından bahsedilmiştir.

Beşinci bölümde yorum kuralları inceleme konusu yapılmıştır.

Altıncı bölümde bazı kanun ve sözleşmeler üzerinde yorum uygulaması yapılmıştır.

Bu haliyle Berkî'nin *Hukuk Mantığı ve Tefsir* adlı kitabı muhteva itibarıyla en az yüzde yetmiş oranında bir Fıkıh Usûlü eseri ve bir Kavâid ilmi kitabıdır.

3. Berkî'ye Göre Modern Hukuk Açısından Fıkıh Usûlü ve Kavâid İlimlerinin Önemi

Berkî'ye göre kanunlar, ilgili olduğu mevzularda genel hükümlerle küllî kâide ve meseleleri ihtiva eder. Kanun koyucu, sonsuz olaylar ve teferruatlarla meşgul olamaz. Bu, hukuk bilginleriyle hâkimlere düşen bir vazifedir. Bununla beraber gerek kanunlarda, gerekse bir veya iki taraflı tasarruf ve bu tasarruflara ilişkin vesikalarda kullanılan kelime ve ibarelerin kendilerine has mânaları, kanun koyucunun ve tasarrufta bulunanların da bazı maksatları vardır. Söylenen ve yazılan sözler açık veya kapalı olabilir. Bunun, kasten olması mümkün gibi, beyan kaidelerine riayet edilmemek veya bir yanlışlık ve hata neticesinde de meydana gelmiş olması mümkündür. Çok defa kelime ve ibarelerden ne kastedildiğini anlamak güç bir mesele halini alır. Bir söz belli bir şekilde anlaşılıp uygulamaya konulması mümkün olduğu sürece, asıl maksadını araştırıp uygulamak ve sözü ihmal etmemek, yani boşa çıkarmamak gerekir.¹⁷

Menfaat peşinde koşanlar, kanunu ve sözü kendi menfaatlerine uydurmaya çalışırlar. Lafızlar; siyak ve sibak (sözün bağlamı), hükümlerin illet ve sebepleri ve dil kuralları çerçevesinde maksada uygun bir şekilde yorumlanmalıdır. İşte, yorum bilimi bu sebepten doğmuştur.

İslâm hukukçuları daha ilk asırlarda bu ihtiyacı Fıkıh Usûlü, diğer bir ifadeyle Hikmet-i Teşrî adı verilen bir ilim meydana getirmişlerdir. Bu sayede fıkıh ilmi bereketli bir yol bulmuş ve gelişme kaydetmiştir.¹⁸

Hukuk ilmi matematik bilimleri gibi olmayıp idarî, iktisadî, içtimâî gerekçeler ve örf ve teâmül ile ayarlanması gerektiği için düşünce ve görüş

17 Ali Himmet Berki, *Hukuk Mantığı ve Tefsir*, Türkiye Adalet Akademisi, Ankara 2018, s. 3.

18 Berki, *Hukuk Mantığı ve Tefsir*, s. 3.

bakımından müçtehidler arasında bazı ihtilaflar meydana gelmiş ve netice itibariyle *Hilâfiyat*¹⁹ adı verilen bilim dalı doğmuştur.²⁰

Beyana hacet yoktur ki, bir kanunun ihtiva ettiği hükümler birer asla râcidir. O illet ve asıllar bir mantık silsilesi halinde o kanunun ruhunu teşkil eder. Eski medeni kanunumuzda yani Mecelle’de meselelerin asılları 99 madde halinde topluca düzenlenmişti. Bununla birlikte küllî kaidelerin tamamı bunlardan ibaret değildir. Bu kaidelerin bir araya toplanması hukukçu ve hâkimlere özlü bilgi vermek ve olaylarla kanunlar arasında kolayca irtibat kurma alışkanlığını sağlamak içindir.

Önceleri Fıkıh Usûlü, Hukuk Fakültelerinde okutulduğu halde, hukuk devriminin yapılmasından sonra bu ders programdan çıkarılmış, fakat bunun yerini dolduracak bir kürsü ihdas edilmemiştir. Her ne kadar ilm-i hukukun medhal kısmında (Hukuk Bilimine Giriş) yorum ve içtihattan bahsediliyorsa da bu, şöylece konuya bir temastan ibarettir. Hâlbuki tefsir ilmi (Yorum Bilimi) başlı başına üzerinde durulmaya ve fikir yormaya değen bir ilimdir. Diğer ilimler gibi bunun da kaide ve zabıta (kural) ve incelikleri vardır.²¹

Bugünkü içtihad ihtilaflarının çokluğu bu kaide ve esasların nazara alınmamasından ve kanunlar kaleme alınırken hükümler arasındaki ahenge, birbirlerine bakan ve birbirlerine destekleyen yönlerine ve ibarelerin delâlet ettiği mânalara dikkat edilmemesinden ileri gelmektedir. Kanunu yorumlamak ne kadar güç ise kanun yapmak daha güç bir sanattır.²²

Bundan sonra Berkî, Fıkıh Usûlü ve Kavâid ilimlerinden yararlanarak, altı bölüm içinde kanun ve sözleşmelerin nasıl düzenlenmesi ve yorumlanması gerektiğini inceler.

Sonuç

Ali Himmet Berkî’nin *Hukuk Mantığı ve Tefsir* adlı kitabını yazmadaki asıl amacı, önceleri Hukuk Fakültesinde okutulmakta olan Fıkıh Usûlü dersinin hukuk devriminin gerçekleştirilmesinden sonra ders programdan çıkarılması sonucunda bu dersin yerini dolduracak herhangi bir dersin konulmamasından da kaynaklanan boşluğu Fıkıh Usûlü ilmiyle doldurmaya çalışmaktır.

İslâm hukukunda Fıkıh Usûlü, içerik ve işlev bakımından modern Batı hukukunda hukuk teorisi, hukuk metodolojisi, yorum ve hukuk felsefesi alanlarını içine alan geniş kapsamlı bir bilim dalıdır. Öyle ki geçmişte yazılmış bazı kitaplar günümüzde orta boy kitap olarak yayımlansa on ciltlik bir hacme sahiptir. 1400 yıllık bu tarihi birikimden istifade etmek bilim zihniyeti ve medeniyet olgusunun da bir gereğidir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti, Osmanlı

19 Fıkıh mezhepleri arasındaki ihtilâfları konu edinen ilim dalı.

20 Berki, *Hukuk Mantığı ve Tefsir*, s. 3-4.

21 Berki, *Hukuk Mantığı ve Tefsir*, s. 4.

22 Berki, *Hukuk Mantığı ve Tefsir*, s. 4.

Devleti'nin bir devamıdır. Yapılan şey rejim değişikliği yapmaktan ibarettir. Rejimin değişmesi her şeyin değişmesini ve değiştirilmesini gerektirmez.

Diğer taraftan İslâm hukuku, insana ait maslahatları düzenlemek için temel hükümlerinin Yaratıcı tarafından vazedildiği bir hukuk sistemidir. Hiç şüphesiz İslâm hukukunun hükümleri, insanın maslahat ve menfaatlerini gerçekleştirmeyi amaçlayan diğer hukuk sistemleriyle bir uyumsuzluğu olamaz. Nitekim Ali Himmet Berkî, İslâm Hukukunun özünü teşkil eden küllî kaidelerin aynı zamanda modern hukukun kaideleri olduğunu belirtmiştir.

Sonuç itibarıyla Hukuk Mantığı ve Tefsir kitabı modern hukuku, İslâm hukukunun mantık, felsefe ve metodolojisiyle destekleme, güçlendirme ve boşluklarını doldurma çabasından ibarettir.

KAYNAKLAR

- Baktır, Mustafa, “Kaide”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2001, c. XXIV, s. 205-210.
- Belgesay, Mustafa Reşit, “Mecelle'nin Küllî Kâideleri ve Yeni Hukuk”, *İstanbul Hukuk Fakültesi Mecmuası*, İstanbul 1946, c. XII. s. 2-3.
- Berkî, Ali Himmet, *Hukuk Mantığı ve Tefsir*, Türkiye Adalet Akademisi, Ankara 2018.
- Berkî, Ali Himmet, *Açıklamalı Mecelle (Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye)*, 3. Baskı, Hikmet Yayınları, İstanbul 1982.
- Berkî, Şakir, “Ali Himmet Berkî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 1992, c. V, s. 509-510.
- Köksal, Asım Cüneyd ve Dönmez, İbrahim Kâfi, “Usûl-i Fıkıh”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, İstanbul 2012, c. XXXII, s. 201-210
- Yıldırım, Mustafa, *Mecelle'nin Küllî Kâideleri*, Tıbyan Yayıncılık, İzmir 2015.
- Kızılkaya, Necmettin, *Hanefî Mezhebi Bağlamında İslam Hukukunda Küllî Kaideler*, İz Yayıncılık, İstanbul 2013.
- Koyuncu, Nuran, “Hukuk Mektebinin Doğuşu”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. XVI, Y. 2012, Sa. 3, s.163-183.